

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN HAZIRLANMIŞ "MAHRU İLE HUBÇEHRE" VE "ŞİRİN ŞEMAYİL" HİKÂYELERİ

*PREPARED FOR TEACHING TURKISH "MAHRU WITH HUBÇEHRE" and
"ŞİRİN ŞEMAYİL" STORIES*

Mehmed Fatih YILMAZ*

Öz

Bu çalışmada Te'lifü'l-Emir'de yer alan iki hikâye tanıtılarak özetleri verilmiştir. Bu hikâyelerden ilki "Mahru ile Hubçere" hikâyesidir. İkicisi ise Şirin Şemayil hikâyesidir. Hikâyelerin yazarı Mirza Katil'dir. Hikâyeler Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış masal özellikleri de barındıran halk hikâyeleridir. Her iki hikâye de Türkçe öğretiminde kullanılmak için yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyi yapan aynı zamanda Te'lifü'l-Emir'in yazarı Hoca Emir'dir. Bu hikâyeler hem Türk dili ve edebiyatı açısından hem de Türkçe öğretiminde kullanılan teknikler açısından önemli metinlerdir.

Anahtar Sözcükler: Te'lifü'l-Emir, Hoca Emir, Mirza Katil, Doğu Türkçesi, Türkçe Öğretimi

Abstract

This work introduces and summarizes two stories in the "Te'lifü'l-Emir". The one of these stories is "Mahru with Hubçere" and the other story is "Şirin Şemayil". Author of the story is Mirza Katil. These stories written by the eastern Turkish are legendary folkloric stories. Both stories are rearranged to be used in Turkish teaching. Hoca Emir who wrote the "Te'lifü'l-Emir" revised both the story. These stories are very important for the Turkish language, the Turkish literature and the techniques used in Turkish teaching.

Keywords: Te'lifü'l-Emir, Hoca Emir, Mirza Katil, The Eastern Turkish, teaching Turkish

Giriş

Türk dilinin yüzyıllar boyunca yayıldığı geniş coğrafya ve oluşturduğu kültür merkezleri çevresinde sayısız elyazması eser yazılmıştır. Elbette bu eserler sadece Osmanlı topraklarıyla sınırlı kalmamıştır. Türk dilinin en önemli kültür merkezlerinden biri batıda Osmanlı Devleti çevresinde şekillenirken, diğeri doğuda Çağatay Hanlığı çevresinde gelişmiştir. Orta Asya Türk yazı dilinin üçüncü evresi olarak kabul edilen bu yazı dili kendinden önceki Karahanlı ve Uygur yazı dillerine dayanmakla birlikte Moğol istilasından sonra Orta Asya'daki mahalli şivelerin ve Farsçanın etkisiyle şekillenmiştir (Vural, 2010: 12). Lisan-ı Türkî olarak bilinen bu yazı dilinin Çağatay Türkçesi olarak adlandırılması, Cengiz'in ikinci oğlu Çağatay'a izafeten Avrupalı Türkologlar tarafından yapılmıştır (Caferoğlu, 2001: 199; Eraslan, 1993: 168). Çağatayca yalnız Doğu Türkistan ve Orta Asya Türk Devletlerinin diplomasi, edebiyat ve resmî dili olarak değil, aynı zamanda XIX. yüzyılın ortalarına

* Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türk Dili Bölümü

kadar Avrupa Rusya'sının Oğuz olmayan Müslüman Türklerinin de edebî dili olarak kullanılmıştır (Eckmann, 1998: VII; Eckmann, 1996: 1). Doğu Türkçesi, günümüz harflerine çevrilen eser sayısı bakımından Batı Türkçesinin daha gerisinde kalmıştır. Hoca Emir tarafından yazılmış bir eser olan Te'lifü'l-Emir de Doğu Türkçesi ile kaleme alınmış önemli eserlerden biridir.

“Mahru ile Hubçehre” ve “Şirin Şemayil” hikâyeleri, Te'lifü'l-Emir adlı eserde yer alan hikâyelerdir. Te'lifü'l-Emir İngiltere Ulusal Kütüphanesi (British Library) O.I.O.C. departmanında “Or.38” katalog numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Eser 18. yüzyılda istinsah edilmiş olup eserin telif tarihi bilinmemektedir. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Türkçe gramer ve kelime bilgisi içeren Farsça bir bölümdür. İkinci ve üçüncü bölümler ise iki ayrı Türkçe hikâyedir (Poyraz, 2011: 402). Hikâyeler ayrıca isimlendirilmemiştir. “Mahru ile Hubçehre” hikâyesi 40 varak, “Şirin Şemayil” hikâyesi de 54 varaktır. Hikâyelerin yazarı “Mirza Katil”dir. Mirza Katil hikâyelerden ilkinin başında kendisini “Bu başsız ayaksız yani evsiz barksız Katil şöyle der ki” şeklinde bir açıklamayla tanıtır.

Mirza Katil, hikâyeleri yazma nedenini ise şöyle anlatır: Bir gün saray içerisinde gezerken kadırlardan Kamere'd-din Hân vezir kızının oğlu Hoca Emir Hân ibni Hoca Badşah Hân bin Hoca Mahmud Hân ibni Hoca Nasire'd-din Hân Baharay ona der ki: Bugünlerde Türklerin dilini arzuladım. Bu dilde çok kaside ve mektup biriktirdim. Bu dil atalarımızın dili olduğu için onu bilmek daha doğru olur. Eğer bu hikâyeyi bu dilde yazarsan çok memnun olurum.” Mirza bu isteği emir telakki eder ve çok zaman uğraşıp bu hikâyeleri yazdığını belirtir. Bu açıklamadan anlaşılıyor ki Mirza bir devlet büyüğünün Türkçe bir hikâye istemesi neticesinde bu hikâyeleri yazmıştır (Yılmaz, 2014: 16)

Mirza Katil tarafından yazılan bu hikâyeler Hoca Emir tarafından Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Hikâyelerin satır aralarına Türkçe sözcüklerin Farsça karşılıkları ve bazı Farsça açıklamalar yazılmıştır. Bu da eserin Farsça konuşan toplulukları hedef alarak hazırlandığını göstermektedir. Hoca Emir sadece satır altı Farsça karşılıkları eklemekle kalmamış sözcüklerde de bazı değişiklikler yaparak hikâyelerin Türkçe öğretiminde daha faydalı metinler olmasını sağlamıştır. Örneğin metinde “sopa” anlamına gelen altı farklı sözcük aynı sayfada kullanılmıştır. Bu eşanlamlı sözcükleri Hoca Emir'in sonradan eklemiş olduğu anlaşılmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretirken ne kadar çok farklı sözcük kullanılırsa eser o kadar faydalı olacağı için böyle bir yol seçmiş olması muhtemeldir.

Hikâyelerin Özellikleri

Hikâyelerden ilki Mahru ile Hubçehre adındaki iki gencin aşk hikâyesini konu alır. Babası Hubçehre'yi Mahru'ya vermek istemez ve kızını kaçıtır. Hikâye de Mahru'nun sevdiği kızın peşinden gitmesi esnasında başına gelen türlü olayları konu edinir. Hikâye iki gencin kavuşmasıyla sona erer.

İkinci hikâye Şirin Şemayil adındaki bir gencin başından geçen olaylar çevresinde şekillenir. Şirin Şemayil'i üvey annesi ve babası istemez. Şirin Şemayil de onların yanından ayrılır. Başından birçok olay geçtikten sonra güçlü bir hükümdar olarak geri döner. Hikâye bu süre zarfında Şirin Şemayil'in başına gelen olayları anlatılır.

Her iki hikâye de olağanüstülüklerin olduğu, klasik halk hikâyesi türündedir. Hikâyeler mensurdur, fakat aralarda manzum parçalara da yer verilmiştir. Bu

manzum parçalar aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Özellikle Allah'ın, Hz. Muhammet'in, Hz. Ali'nin ve diğer hikâye kahramanlarının övgülerini içerir. Bazıları gazel formunda kaleme alınmıştır. Manzumeler genelde on-on beş beyit arasındadır, fakat tek beyitlik manzum parçalar da bulunmaktadır.

Birçok halk hikâyesinde rastlanılan devler, periler, cinler, uçan tahtlar, sihirli eşyalar vs. gibi olağanüstülükler her iki hikâyede de kullanılmıştır. Fakat olaylar masallarda olduğu gibi belirsiz bir mekânda gelişmez. Bazı yer isimleri bugünkü isimleriyle hikâyede yer almaktadır.

Her iki hikâyede hayvanların konuştuğu bölümler vardır. Özellikle kişilerin ve mekânların övgüsü abartılı bir şekilde yapılmıştır. Hikâyedeki gerçek kişiler ya saray çevresinden ya tüccar ya da dinî karakterlerdir. Olağandışı kişiler ise çoğunlukla peri veya dev olarak adlandırılır.

Her iki hikâye de kahramanların farklı mekânlar ve olaylarla karşılaştıkları serüvenler üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle çok fazla kişi, mekân ve olay hikâyeye dâhil olmuştur. Ana kahraman bir problemi çözmek için bir yere gider ve orada yeni kişiler ve yeni problemler onu beklemektedir. Bütün bu sorunlar tek tek aşılar ve en sonunda başlangıç mekânına dönülür. Bu şekilde iki hikâye de mutlu sonla bitirilmiştir.

Hikâyelerde dinî ve kültürel motifler bir arada kullanılmıştır. Her iki hikâye de Allah'a ve Hz. Muhammet'e övgüyle başlar. Arkasından halifelere övgü yapılır. Hz. Ali'nin övüldüğü bölüm diğer halifelere göre daha uzun ve ayrıntılıdır. Bu bölümlerde ayet ve hadislerden alıntılar da yapılmıştır. Hikâyelerde İslamiyet'e ait uygulamalar ve söylemler sıkça kullanılmıştır. Kahramanların Allah'ı yâd etmesi, Allah'a şükretmesi ve yemin etmesi, şükür namazı kılması gibi uygulamalar hikâyelerde çokça yer almaktadır. Yine İslamiyet'in yanında her iki hikâyede diğer dinlere ait unsurlar bulunmaktadır. Örneğin kahramanlardan bazıları Hristiyan bazıları da Hindûdur .

Her ne kadar hikâyeler İslamî gelenek içinde kaleme alınsa da geleneksel Türk kültürünün izleri çok belirgindir. Çoğu uygulama İslamiyete uygun olmasa da hikâyelerde yer almıştır. Kahramanların evlenmeden cinsel ilişkiye girmesi, ikinci hikâyenin kahramanı Şirin Şemayil'in sekiz kadınla evlenmesi, kahramanların şarap içmesi, kadınların eğlence meclislerinde çok açık kıyafetler giymesi, müneccimlere danışılması vs. buna örnek olarak verilebilir. Bunun dışında folklorik motiflere de hikâyelerde sıkça rastlanmaktadır. Örneğin oğullarını istemeyen anne babanın ayakkabılarını kapının önüne bırakması, düğünlerde kız tarafının çeyiz hazırlaması, saç yapılması vb. (Yılmaz, 2014: 17)

Hikâyelerin Özeti

Mahru İle Hubçehre Hikâyesinin Özeti

Hikâye Allah'a, Hz. Muhammed'e ve Hz. Ali'ye övgüyle başlar. Ülkenin birinde Firuzbaht denilen bir hükümdar vardır. Fakat hükümdarın kendisinden sonra başa geçecek bir oğlu yoktur. Hükümdar bu duruma üzüldüğü için uzun süre halkın karşısına çıkmaz. Halk bu duruma çok üzülmemektedir. Neticede hükümdar vezirinin ısrarlarıyla halkın karşısına yeniden çıkar. Vezirinin önerisiyle derdinin çaresi için bir dervişle görüşür. Derviş hükümdara bir oğlu olacağını ama on iki yaşına kadar oğlanın kendisinin yanında kalmasını söyler. Hükümdar bunu kabul eder. Bir zaman sonra Mahru adında bir oğlu olur. Hükümdar oğlunu dervişe teslim eder. Bu esnada bir

tüccar da çocuğu olmadığı için dervişe gelir. Derviş ona da bir kızının olacağını ve doğduğunda onu da yanına bırakmasını söyler. Bir müddet sonra tüccarın da Hubçehre adında bir kızı olur ve kızını dervişin yanına getirir. Mahru ve Hubçehre on iki yaşına kadar birlikte büyürler ve zamanla birbirlerine âşık olurlar. Belli bir yaşa eriştiklerinde tüccar ve hükümdar çocuklarını dervişin yanından alırlar. Mahru babasına Hubçehre ile evlenmek istediğini söyler. Oğlunun isteğini onaylayan hükümdar tüccardan kızını ister. Fakat tüccar kızını vermek istemese de hayır diyemez. Düğün hazırlıkları esnasında tüccar telaşeden istifade ederek kızını da alıp ülkeden kaçır. Bunun üzerine Mahru, Hubçehre'yi bulmak için yollara düşer. Nehrin kenarında batan bir gemi görünce Hubçehre'nin gemisi olduğunu anlayıp kendini öldürmeye çalışır. Fakat etrafındaki insanlar onu kurtarır. Kurtulduğu bölgede anlatıcı ile karşılaşır. Mahru anlatıcıyla dost olur. Hubçehre'nin ölmediğini öğrenince onu bulmak için yoluna devam eder. Yolda Said adında tüccar bir dervişle karşılaşır. Derviş de kendi hikâyesini Mahru'ya anlatmaya başlar. Dervişin başından geçenler kısaca şu şekildedir:

Said bir gün kafese kapatılmış bir adamla birlikte bir karga, arslan ve yılan görür. Bu adam ve kafesteki hayvanların suçu, yırtıcı bir hayvanın saldırısı karşısında şehzadeye yardım etmeyip saklanmalarındır. Bundan dolayı adamın ve kafesteki diğer hayvanların yakılmalarına karar verilmiştir. Said bu adama ve hayvanlara acır, onları kurtarmak için satın alır. Hayvanlar bu iyiliğinin karşılığında ona yardıma ihtiyacı olduğu zaman kullanmak üzere bedenlerinden bir parça verir. Said yoluna devam ederken bir Hint hükümdarının oğlunun ölümüne karışır ve saklanmak için kafesten kurtardığı adamın evine sığınır. Bu adam kötü bir adam olduğu için Said'i Hint hükümdarına ihbar eder. Said tam öldürölmek üzereyken ölümden kurtardığı hayvanlar ona yardım edip kurtarırlar. Buna şahit olan Hint hükümdarı onun bir veli olduğunu düşünür ve kızını Said'le evlendirir. Birkaç yıl sonra Said'in eşi aniden ortadan kaybolur. Said de yıllarca eşini aramak için yollara düşer.

Said'in hikâyesini öğrenen Mahru, Said'le beraber yola devam eder. Yolda Bedr-likâ adında bir yiğitle karşılaşır. Yiğit de başından geçenleri anlatır. Bedr-likâ'nın başından geçen olaylar şu şekildedir:

Bedr-likâ bir hükümdar oğludur. Bir gün ava çıktığında Sebhacit adında çok güzel bir kızla karşılaşır. Kız Hint hükümdarı Sâhib'in kızıdır. Kız da Bedr-likâ'yı sever. Hükümdar kızının bir Müslümanı sevdiğini duyunca onu başka bir Hint hükümdarının oğluyla evlendirir. Kız eşiyile birlikte olmamak için bir bahaneyle kocasından kırk gün ayrı bir yere gider.

Bu hikâyeyi öğrenen Mahru ve Said, Bedr-likâ'yı da alıp tekrar yola çıkar. Mahru bir plan yapar. Müneccim kılığında girip Sebhacit'in yanına gitmeyi başarır. Ona olanları ve kim olduğunu açıklayıp onu kaçıır ve Bedr-likâ'nın yanına getirir. Bedr-likâ ve Sebhacit evlenirler. Bu sırada Bedr-likâ'nın babası Afitab-likâ'nın adamları sürekli Bedr-likâ'yı aramaktadırlar. Hükümdarın adamları onu bulurlar ve babasına getirirler. Bedr-likâ başından geçenleri, Mahru'yu ve Said'i babasına anlatır. Babası Hubçehre'nin yerini bildiğini söyler. Bedr-likâ, Hubçehre ile Mahru'yu buluşturur ve yine yollarına devam ederler. Bir mağaraya girerler. Burada Hurşid Cemal adında genç bir adamı görürler. O da hikâyesini anlatır.

Bir gün ava çıktığında bir kız görür ve ona âşık olur. Kızın adı Zafirân Peri'dir. O sırada kötü kalpli bir dev kadın Hurşid Cemal'e âşık olur ve mağaraya kapatır.

Bunu öğrenen Mahru ve arkadaşları bir plan yapıp deve bir oyun yaparlar ve devi öldürüp Hurşid Cemal'i mağaradan kaçırlar. Hurşid Cemal'in sevdiği kadın olan Zafiran Peri'yi de bulurlar. Zafiran Peri, Said'in kaybolan karısı Tavısı Bikem'i bulabileceğini söyler çünkü onu kaçıran akrabası Mübarek Peridir. Mübarek Peri Said'in eşine âşık olmuştur ve onu bırakmak istemez. Zafiran Peri onu ikna eder ve Tavısı Bikem'i Said'e teslim eder.

Zafiran Peri ve ailesi kız kardeşi Sebiz Peri ile Mahru'nun evlenmesini ister. Hurşid Cemal ile Zafiran; Mahru ile Sebiz Peri evlenirler. Said, Hurşid Cemal, Bedrika eşleriyle birlikte Mahru'nun babasının yanına giderler. Orada eğlenceler yapılır. Sonra herkes kendi ailesinin yanına gider. Mahru da iki eşiyile birlikte babasının yanında mutlu bir hayat sürer. (Yılmaz, 2014: 19)

Şirin Şemayil Hikâyesinin Özeti

Hikâye Allah'a, Hz. Muhammet ve diğer peygamberlere ve dört halifeye övgüyle başlar.

Bir ülkede Kâmuran adında bir tüccar vardır. Bu tüccar çok istemesine rağmen çocuğu olmamıştır. Bir zaman sonra dağıttığı sadakalarının neticesinde aldığı dualara karşılık Allah ona bir erkek çocuk verir. Adını Şirin Şemâyil koyarlar. Bir münecim bu çocuğun on yedi yaşında ülkenin hükümdarı olacağını söyler. Kâmuran bu sözün hükümdarın kulağına gitmesinden çekindiği için çocuğunu süt anneye verir ve bir köyde saklanmalarını ister. Kâmuran çocuğuna eğitimler yollar ve oğlunu her yönüyle yetiştirir. Kâmuran on iki yıl sonra oğlunu yanına çağırır ve Meliha Hatun adında bir kızla evlendirir. Bir süre sonra Şirin Şemayil'in annesi ölür. Tüccar başka bir kadınla evlenir. Bu kadın Şirin Şemayil'i şehirde istemez. Şirin Şemayil bunu anlar ve karısını alıp evi terk eder. Konakladıkları bir yerde Meliha Hatun ırmağa doğru bakarken ırmağın üzerinde yakutlar aktığını görür ve hemen bir tane alır. Bunu kocasına verir ve yakutu satıp karşılığında bir şeyler almasını ister. Şirin Şemayil, Hiramen adında ünlü bir mücevherci bulur ve mücevher karşılığında ondan bir ev alır. Eşiyile orada mutlu bir şekilde yaşamaya başlarlar.

Hiramen yakutu ülkenin hükümdarına hediye eder. Hükümdar da yakutu kızına verir. Kızı ise bu yakuttan sekiz tane daha ister. Hiramen yakutu ancak aldığı kişi olan Şirin Şemayil'in bulabileceğini söyler. Hükümdar Şirin Şemayil'i yanına çağırıp yakutlardan sekiz tane daha getirmesi için zorlar. Şirin Şemayil durumu karısına anlatır. Karısı da yakutu aldığı yeri kocasına söyler. O da oraya gidip yakutları aldıktan sonra nehrin başında bir kadın başının ağaçta asılı olduğunu görür ve başından akan kanların ırmakta yakuta dönüştüğünü fark eder. Biraz daha ilerleyince bir çadırda başsız bir kadın cesedi ve yanı başında bir dev görür. Bu dev, Şirin Şemayil'in gördüğü baş ile gövdeyi birleştirip kadının canlanmasını sağlar ve onunla eğlendikten sonra başla gövdeyi tekrar ayırır. Şirin Şemayil de dev oradan ayrılınca devden gördüğü gibi yaparak kadını diriltir.

Kadın bir hükümdar kızı olan Nazenin Bikem'dir. Nazenin, devin kendisine âşık olduğunu ve kendisini bu hâle getirdiğini söyler. Şirin Şemayil de başından geçenleri anlatır. Birbirlerine âşık olurlar. İki bir plan yapıp devi nasıl öldürebileceklerini devi kandırarak kendisinden öğrenirler. Şirin Şemayil öğrendiği yöntemle devi öldürerek Nazenin Bikem'i kurtarıp onu evine götürür ve evlenir. Hükümdara da yakutları teslim eder. Bu arada ülkede Meliha Hatun ve Nazenin

Bikem'in güzellikleri konuşulur. Hükümdar bu kadınları ister. Onlara ulaşmanın yolu şirin şemayil'i ülkeden uzaklaştırmaktır. Bunun için bir plan yapar.

Hoten şehrinde Gülçimen adında bir kız vardır. G ld ğ nde ağızından çiçekler, ağıladığında gözlerinden inciler dökülür. Fakat bu kıza ulaşmak çok zordur. Hükümdar bu incileri ve çiçekleri ister. Hükümdar bu görevi yapamayacağını düşünerek şirin şemayil'den bunu yerine getirmesini ister. şirin şemayil durumu eşlerine anlatır. Nazenin Bikem bu için kolay olduğunu söyleyerek eşine bir mektup verir ve yola koyulmasını ister. şirin şemayil bir devin yanına ulaşır ve mektubu ona verir. Dev de onu kızının yanına götürür. Bu dev Nazenin Bikem'in babası ve adı şehbaz Peri olan kız da Nazenin Bikem'in kardeşidir. şirin şemayil başından geçenleri anlatır. şehbaz Peri'yle birbirlerine açık olur ve evlenirler. Daha sonra hükümdarın ona verdiği görevi yapmak üzere tekrar yola düşer.

şehbaz Peri kocasına bir mektup verir. Eğer bu mektubu Sebiz Peri'ye verirse işinin kolay olacağını söyler. şirin şemayil, Sebiz Peri'yi bulur ve mektubu ona verir. Sebiz Peri de şehbaz Peri'nin kardeşidir. O da şirin şemayil'e açık olur ve evlenirler. şirin şemayil kendine verilen görevi karısına anlatır. Karısı ona der ki: "Gülçimen benim kızkardeşimdir." Birlikte Gülçimen'in yanına giderler. Durumu anlatırlar ve şirin şemayil çiçekleri ve incileri alır. Gülçimen de şirin şemayil'le evlenmek istediğini söyler. Hep birlikte şirin şemayil'in evine dönerler. şirin şemayil çiçekleri ve incileri tam zamanında hükümdara sunar. Hükümdar amacına ulaşamaz.

Hükümdar, şirin şemayil'in başka güzel kadınlarla döndüğünü öğrenince bu kadınlara da sahip olmak ister. Bunun için yeni planlar yapmaya başlar. Bu sefer de şirin şemayil'den şah Peri adlı ulaşılması çok zor olan bir periyi yanına getirip dans ettirmesini ister. şirin şemayil, şah Peri'yi bulmak üzere yola koyulur. Yolda rastladığı bir dervif şah Peri'yi tanımaktadır. Dervif onu yanına getirmek için şirin'e bir yöntem öğretir. şirin de bu Şekilde şah Peri'yi dervifin yanına getirir. Dervif şah Peri'den şirin şemayil'e yardım etmesini ister. şah Peri istemese de dervifin ricasını kıramaz ve şirin şemayil'e bir ney verir. O neye  fleyince şah Peri yanına gelecektir. Fakat şirin şemayil o neyi yolda yaşlı bir sihirbaza kaptırır. şirin şemayil neyi almak için sihirbazı yakalar. Fakat zaten neyi şah Peri geri almıştır. Sihirbaz da kendini bırakması karşılığında elinde tutsak olarak tuttuğu bir hükümdar kızını şirin şemayil'e vermeyi teklif eder. şirin şemayil o kadını da alıp tekrar şah Peri'yi bulmak için yollara düşer. şah Peri'nin ülkesine ulaşır.

şah Peri'nin hükümdar babası çok hastadır. şirin şemayil onun hastalığına deva bulur. Bunun karşılığında da kızını ister ve şah Peri ile evlenir. Düğün gecesi şah Peri, şirin şemayil'i görünce onu tanır ve onunla birlikte olmak istemez. Sevgilisi Race Ender'in yanına kaar. şirin şemayil onu bulmak için peşinden gider.

Yolda bir çocuğu yılanlardan kurtarır. Çocuğun babası Race Basek adında bir kişidir ve Race Ender'i tanımaktadır. Bu iyilik karşısında Race Basek, şirin şemayil'i Race Ender'in yanına götürebilecektir. Fakat onu götürebilmesi için şirin'e bir sazda ustalaşmasını söyler. şirin şemayil bu sazı almada çok ustalaşır. Ardından bu kabiliyetini göstermek için Race Ender'in yanına gider ve sazıyla şah Peri'nin dansına eşlik eder. Race Ender çok beğenir ve kendisinden bir Őey istemesini söyler. şirin şemayil de şah Peri'nin kendisinin karısı olduğunu ve onu geri istediğini söyler. Race Ender istemese de söz verdiği için şah Peri'yi şirin şemayil'e verir. şirin şemayil karısıyla evine döner.

Hükümdarın ona verdiği süre dolmadan Şah Peri'yi hükümdarın huzuruna götürür ve dans ettirir. Hükümdar yine amacına ulaşamaz. Fakat hâlâ Şirin Şemayil'in güzel eşlerine sahip olmak istemektedir. Veziriyle bir plan daha yaparlar.

Hükümdar, Şirin Şemayil'in öbür dünyaya gidip ölmüş olan ailesinden (anne, baba ve kardeşlerinden) haber getirmesini ister. Şirin Şemayil bu işi de kabul eder. Fakat hükümdarın asıl amacının kendisinden kurtulmak olduğunu anlar. Bir plan yapar ve kendisini gerçekten öbür dünyaya gidip geri geldiğine inandırır. Hükümdara öbür dünyada ailesinin onu özlediğini ve yanlarına istediğini söyler. Hükümdar da Şirin Şemayil gibi geri gelebileceğini düşünüp kendisini öldürtür. Ölümünün ardından hükümdarın kızı, yakutları getirdiği zamandan beri Şirin Şemayil'e âşık olduğunu ve onunla evlenmek istediğini söyler. Şirin Şemayil onunla evlenir ve ülkenin hükümdarı olur. Fakat içinde hep babasının ülkesine dönme arzusu vardır. Babasının yaşadığı ülkeyi fethetmek için eşleri ve ordusuyla yola çıkar. İki ordu arasında büyük bir savaş yaşanır. Şirin Şemayil, Şah Peri'nin dev olan babasının yardımıyla savaşı kazanır.

Şirin Şemayil artık iki ülkenin de hükümdarı olmuştur. Babasının yanına gider. Üvey annesi yaptıkları için pişmandır. Şirin Şemayil onu affeder. Eşleri ve ailesiyle mutlu bir ömür sürer. (Yılmaz, 2014: 21)

Sonuç

Bu çalışmayla Te'lifü'l-Emir adlı elyazması eserde yer alan "Mahru ile Hubçehre" ve "Şirin Şemayil" hikâyeleri tanıtılarak özetleri verilmiştir. Her iki hikâye de hem dil özellikleri hem de edebi özellikleri açısından dikkat çeken metinlerdir. Hikâyeler Türkçe öğretiminde kullanılmak amacıyla düzenlenmiştir. Sözcüklerde değişiklikler yapılarak okuyucuların daha fazla Türkçe sözcükle tanışmaları hedeflenmiştir. Bunun neticesinde eşanlamlı sözcüklerin eserde çokça kullanıldığı görülmektedir. Te'lifü'l-Emir'in yazıldığı dönem itibariyle Türkçe öğretimi açısından belirli tekniklerle hazırlanmış olması çok önemlidir.

Her iki hikâye de Türk edebiyatımız açısından orijinal özellikler barındırmaktadır. Hikâyeler masalımsı bir üslupla yazılmış geleneksel halk hikâyesi türündedir. Hikâyeler barındırdığı kültürel ve dinî özellikler açısından da dikkat çekmektedir. Türk, Fars ve Hint kültürünün izlerini her iki hikâyede de görmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- CAFEROĞLU, Ahmet (2001), *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- ECKMANN, Janos. (1996), "Küçük Çağatay Grameri", *Harezmi-Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, (haz. Osman Fikri Sertkaya), Ankara: TDK Yay.
- ECKMANN, Janos. (1998), "Çağatayca", *Tarihi Türk Şiveleri*, (haz. Mehmet Akalın), Türk Kültürünü Araştırma Enstitü Yay., s. 211-245.
- ERASLAN, K. (1993), "Çağatay Edebiyatı", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., c. VIII, s. 168-176.
- POYRAZ, Yakup (2011), "Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi'ne Kayıtlı İlk Doğu Türkçesi Yazmaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Kış 2011, s. 402-412.
- VURAL, Hanifi (vd.) (2010), *Çağatay Türkçesi*, Tokat: Taşhan Kitap.

YILMAZ, Mehmed Fatih (2014), *Te'lifü'l-Emir'de Yer Alan Doğu Türkçesiyle Yazılmış İki Hikâye* (İnceleme-Metin-Dizin), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.